

ΙΩΣΗΦ-ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΡΕΝΑΝ.

Ὁ εὐθύμος καὶ θαλερὸς γέρον, ὁ ἐπιφανὴς γαλάτης συγγραφεὺς Ἰωσήφ-Ερνέστος Ρενάν (Joseph-Ernest Renan), οὗ ὁ θάνατος τηλεγραφικῶς ἀγγέλην ἡμῖν τῇ παρελθούσῃ δευτέρᾳ, τὴν Γραφὴν ἐρευνῶν καὶ ἐν ταῖς προφητείαις ἐγκύπτων, ὡσεὶ ὑπὸ τοῦτων ἐμπνευσθεὶς, προσεφίτευσεν τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τῇ 5ῃ παρελθόντος μαΐου, ἐπιπνέοντος ἐλληνικοῦ πνεύματος, ἐν τῷ συμποσίῳ, ὅπερ συνεκάλεσεν ὁ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Σύλλογος ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι αὐτοῦ· προσεφίτευσεν ἐνὸπιον ἐξήκοντα δύο ἀνδρῶν, οἵτινες, οἱ μὲν Ἕλληνες, οἱ δὲ ἐλλήνισταὶ ἐπιφανεῖς, συγγενεῖς κατὰ πνεῦμα, συνῆλθον ἐπὶ τῷ αὐτῷ πανηγυρίζοντες πανηγυρίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων· προσεφίτευσεν ἐγκωμιάζων τὸν Ἑλληνισμόν. Ἰδοὺ δὲ ἡ προφητεία αὐτοῦ: «Εὐχαριστῶ ὑμῖν, κύριοι, ὅτι πρὸς στιγμήν ἐβουθισάτε με, διὰ τῶν ἀναμνήσεων, ἐν τῷ καθαρῷ ἀέρι ἐτέρου κόσμου. Ἰδοὺ αἱ ὁκέσεις, αἵτινες ἐπιφέρουσι τὴν λήθην τῶν παθῶν καὶ παρηγοροῦσι τὸ γῆρας. Θὰ ἴδω ἔτι τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν; Ἀμφιδάλλω· δὲν ἐλπίζω. Νομίζω ὅτι αἱ ἀνδεῖς ὀμίχλαι τοῦ Βορρᾶ ἔδονται ὁ τελευταῖος ὁρίζων, ὃν ἀναζητῶσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. Ἀλλ' ὀφείλω ὑμῖν στιγμήν ὥραιον δνεῖον. Εὐχαριστῶ ἐπὶ τῇ ἐσπερίδι ταύτῃ. Εὐχαριστῶ ἐπὶ τῇ χαρᾷ, ἣν ἠσθάνθην ἀναστρεφόμενος ἐπὶ τινὰς ὥρας πρὸς καθαρὸν Ἕλληνα. Ἡγορεύω ὑμῖν νὰ πῶμεν ἐν πρώτοις, ἐὰν θέλετε, ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ἀπαράμιλλων τούτων διδασκάλων παντός εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ, εἴτα ὑπὲρ τῶν ἐπιφανῶν ξένων, οἵτινες εὐηρεστήθησαν νὰ συμμετάσχωσι τοῦ ἡμετέρου συμποσίου (τὴν λέξιν εἶπεν ἐλλήνιστί), ἀκολούθως ὑπὲρ τῶν τοῦ Συλλόγου ιδρυτῶν, νῦν σχεδὸν πάντων τεθνηκότων. Ἐρχομαι, πρὸ πέντε καὶ εἰκοσιν ἐτῶν, κύριοι, ἐπιτυχῆ καὶ καλὴν ἰδέαν». Ὁ Ἑλληνισμός, λοιπόν, ἡ Ἀκρόπολις, οἱ ἀπαράμιλλοι ἀληθῶς διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ χαρὰ τοῦ περιδόξου Γαλάτου πρὸς Ἕλληνας ἀναστρεφόμενον ἀποτελοῦσιν οἶονεὶ τὸ κύκνειον αὐτοῦ ἄσμα. Πρὸς τὸ ὑπεράλαμπρον κάλλος τῶν ἐπὶ τῆς κορωνίδος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτὴν τὸν νοῦν καὶ τὸ βλέμμα ἔστρεφεν ὁ τῆς ἐλληνικῆς σοφίας ἐνθερμος μύστης καὶ λάτρης, ὡσεὶ ἐκείθεν ἀνέμεγεν ἀκτίνα δόξης ὁ ἄγαν ἐλευθεροδοτήσας. Ὅτε ὁ ἐπίσκοπος ἡγήσατο τοῦ Μολιέρου τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταφὴν, ἡ σύζυγος τοῦ γαλάτου Μενάνδρου τὸν κάλλιστον ἐποιήσατο αὐτῷ ἐπικήδειον ἀνακράδα: «Ἀλλὰ τοιοῦτος ἀνὴρ δι' ἑρῶς θὰ ἐτιμᾶτο ἐν Ἑλλάδι», ὑπερτάτην τιμὴν ἀνακηρύττουσα ἐκείνην, ἣν οἱ ἀπαράμιλλοι ἄνδρες τοῦ ἄγρι ἐκλιπόντος φιλοσόφου παρέχον. Ταύτην δὲ τὴν δόξαν καὶ αὐτὸς ὑπερτάτην ἀπέδειξε διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τῆς 5ης μαΐου.

Ἀναζητῶν τὴν ἀλήθειαν ὁ ἐν τῇ Τρεγκιέρῃ τῆς Γαλλίας τῇ 15)27 φεβρουαρίου τοῦ 1823 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξας, ἐβη ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα καὶ ἄγαν ὄντως ἡλευθεροδοτήσας καὶ ἀντεστρατευσατο τῇ θρησκείᾳ ἐκείνῃ, ἥτις παρέσχεν αὐτῷ τὰ πρῶτα διδασκαλεῖα, τὸ σεμινάριον τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ Χαροδοννέτου καὶ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσὺ, καὶ τοὺς πρώτους διδασκάλους, τὸν ἀδδᾶν Duranlou, τὸν ἀδδᾶν Magnier καὶ ἄλλους, οἱς ὀφείλει καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ στεφθεῖν ὑπὸ τοῦ πανακαδημίου ἔργον, τὴν «Histoire comparée des langues sémitiques» (1847). Καὶ πρὸ μὲν τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιλήμμου αὐτοῦ βίου τοῦ Ἰαδοῦ ἐφημιζέτο ἔτι, ἐνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ δημοσιεύσεων ὁ ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποκλήθεις κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ 1872 μετάβασιν αὐτοῦ blasphemateur européen, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ πανταχοῦ περὶ αὐτοῦ ἐγίγνετο λόγος, συντελεσασθῶν εἰς τοῦτο τῶν πολλῶν, μάλιστα ὑπὸ κληρικῶν, γενομένων κατ' αὐτοῦ δημοσιεύσεων. Ὁ Ρενάν ἐγένετο οὕτω πασίγνωστος, οὐδεὶς δὲ ἀνὴρ, κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἐγένετο πλέον αὐτοῦ ὑποκείμενος τῆς κριτικῆς, σὺνδεις μᾶλλον αὐτοῦ ἀπησχόλησε τὴν δημοσίαν γνώμην, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, οἱ πάντες ἀνωμολόγησαν τὴν ἐξοχὴν παιδείαν τοῦ σοφοῦ, τὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ ἱστορικοῦ, τὸ ἐκτάκτως μαγευτικὸν τοῦ συγγραφῆος ὕψος, οὗ ἐνεκα κάλλιστα δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Ρενάν ἡ

γαλλικὴ μέλισσα. Ἐν τῷ κόσμῳ δὲ ἰδίᾳ τῶν φιλολόγων τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου, τοῦ Βερολίνου καὶ πανταχοῦ ὁ Ρενάν ἔχαιρε μεγάλῃ καὶ δικαίᾳ φήμῃ. Γνώστης δὲ τῶν πλείστων τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, σπουδαῖας παρέσχε τῇ ἐπιστήμῃ ὑπηρεσίας διὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν μελετῶν αὐτοῦ, αἵτινες πολλὰ ἅμα τε καὶ σοφαὶ ἐγένοντο. Ταῖς γραμμαῖς ταύταις ἐπιτάσσοντες σημειῶσιν τῶν κυριωτάτων ἔργων τοῦ κατὰ μὲν τὸ 1859 διαδεξαμένου τὸν διαπρεπῆ φιλόλογον καὶ παιδαγωγὸν Αὐγουστίνον Thierry ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων, τὸ δὲ 1878 τὸν διακεκριμένον ψυχολόγον Κλαυδίου Bernard ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀθανάτων τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εὐκρινῇ παρέχοντες εἰκόνα, ὡς νομίζομεν, τῆς ἐργασίας τῆς μεγάλης αὐτοῦ διανοίας. Ἀλλὰ πλὴν τῶν οὕτως ἀναγραφόμενων ἔργων τοῦ ἐνδόξου Γαλάτου, καὶ τὰ κράτιστα τῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων τῆς εὐγενοῦς Γαλλίας ἐνέχουσι πολλὰ προϊόντα τῆς φιλοσοφικῆς μούσης, ἥτοι ἡ «Γενικὴ ἐφημερίς τῆς δημοσίας παιδείας» (Journal Général de l'instruction publique), ἡ «Ἀσιατικὴ Ἐπιθεώρησις (Revue asiatique), ἡ «Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων» ἡ «Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων» (Revue des deux Mondes) καὶ ἡ «Ἐλευθερία» (Liberté). Ἐν τῷ ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι δὲ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων» ἐκδοθέντι ὑπερεξακοσιοσελίδῳ τόμῳ τῷ 1889 καλλιτεχνικώτατος φέρεται πίναξ τῶν πολλῶν συνεργατῶν τῆς Ἐφημερίδος ταύτης. Ὁ δὲ χαράξας τὴν εἰκόνα ταύτην κέντρον αὐτῆς κατέστησε τὸν Ἐρνέστον Ρενάν, παρ' αὐτῷ μὲν ἔχοντα τοὺς διαπρεπεῖς δραματικούς κριτικούς Ἰούλιον Lemaître καὶ J. J. Weiss, ἀλλὰ τὴν θέσιν πρὸς τὸ σύνολον τῆς εἰκόνης τοιαύτην, ὥστε παρατηρῶν τις τὴν εἰκόνα ἀντιλαμβάνεται αὐτῆς ὡς τῆς ἀποθεώσεως τοῦ Ρενάν, διότι βλέπει τοὺς περὶ αὐτὸν ἐξεικονιζομένους σοφοὺς ἀκαδημαίους οἶονεὶ ὑποχωροῦντας πρὸ αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ὁράσεως τὴν ἐμπνευσίν παρ' αὐτοῦ ζητοῦντας, ὅπερ ἀναμνησθεὶς ἡμᾶς κατὰ τι τὴν ὑπὸ τοῦ Ingres ἀποθεώσιν τοῦ Ὀμήρου. Ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν συζητήσεων τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἄρθρον ἐδημοσίευσεν ὁ Ρενάν τῇ 8 ἰουνίῳ 1853 περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ de Sacy. les Séances de Hariri. μετὰ τοῦτο δὲ ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἄρθρα περὶ τῶν θρησκείων, τῶν φιλολογικῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῶν φιλολογικῶν ζητημάτων καὶ πολλὰ φιλολογικὰ ποικίλα. Τελευταῖον δὲ συνεργάζετο ἐν τῇ Revue des Deux Mondes, ἐν ᾗ ἐδημοσίευσεν καὶ τὰς μελέτας αὐτοῦ «περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ», αἵτινες εἴτα ἀνεδημοσιεύθησαν, ἀποτελέσασθαι τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ Histoire du peuple d'Israel (1887).

Ὁ περικλής Γαλάτης, ὁμῶς ἐκ τοῦ δόγματος αὐτοῦ τῆς ἐπιστήμης, τῆς διὰ τῆς ἱστορίας μελέτης, ἐδιογράφησε τὸν Θεάνθρωπον ὡς ἄνθρωπον, ἀρνησάμενος μὲν τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀλλ' ἐξοχὸν πλέξας στέφανον τῇ μεγαλοφυίᾳ αὐτοῦ, πλεχθέντα διὰ πολλῶν ἀνθέων θαυμασμοῦ· τοῦτω δὲ τῷ δόγματι ἠκολούθησε καὶ ἐν ταῖς περὶ χριστιανισμοῦ καὶ ἐν ταῖς περὶ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μελέταις αὐτοῦ καὶ προσέκρουσε εἰς σεδαστάς πεποιθήσεις, πλανηθεὶς πλάνην δεινὴν. «Πῶς ὅμως ὁ ὄνειροπόλος οὗτος ἀπεπλάνηθη εἰς τὰ τραχέα θέλητρα τῆς κριτικῆς ἱστορικῆς, πῶς ὁ Berlon οὗτος ἐγένετο σκεπτικός, πῶς ὁ ποιητὴς οὗτος, οὗ ἡ γλώσσα ἦν τῶν χαριεστῶν ἐξ ὧν ποτε ἐδόθησαν ἀνθρώπῳ ὅπως λαλῇ, ἐκλήσατο τῷ πλάνῳ τῆς γλώσσας ταύτης ἵνα κάλλιον προσδάλῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἢν καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἄθεοι—ὁ δὲ Ρενάν δὲν ἦτο ἄθεος, παραδέχετο μὲν Θεόν, ἀλλὰ πλὴν τούτου ἐν οἷδεν ὅτι οὐδὲν οἶδεν—ὁμολογοῦσι τὴν ὡραιότεραν καὶ ποιητικώτεραν, τοῦτο αὐτὸς οὗτος ἐξηγεῖ ἐν ταῖς Ἀναμνήσεσιν αὐτοῦ, τὴν θαυμασίαν αὐτοδιογραφίαν τοσοῦτον δηκτικοῦ θελήτρου. Αἱ σπουδαὶ τοῦ σεμναρίου ἀντὶ νὰ κρατῶσιν ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν, ἐγένοντο ἀφορμὴ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀμφιβολιῶν. Οὐδαμῶς δ' ἐβράδυνε τὴν ποδὴν ἐσθῆτα τῶν νεοφύτων νὰ καταλίπῃ. Ἡ Ἐκκλησία, ἥτις κατέλεγεν αὐτὸν ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῆς, ἀπώλεσεν αὐτὸν διὰ παντός».

Βεβαίως οὔτε ὁ χρόνος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ χρόνος ἐπιτρέπει ἡμῖν ἐκτενῆ καὶ ἀκριβῆ νὰ παράσχωμεν βιογραφίαν ἢ ἔστω καὶ πλὴν ὁπωσδήποτε σκιαγραφίαν τοῦ ἀνδρός, ὃν ἡ ἐπιστήμη τοῦ σύμπαντος κόσμου θρηνεῖ, ἀλλὰ οὐ τι εὐχερὲς τὸ ἔργον τοῦ βιογράφου οὐδὲ ἡμέτερον. Τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς κατὰ κα-

ΓΕΝΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

θῆκον χαράσσοντος, συντελοῦμεν αὐτὰς παρατηροῦντες ὅτι κατὰ κριτικὸν τινα ὁ Ρενὰν δὲν εἶχε καθολοκλήριον τὴν ὄψιν ἢ τὰ συγγράμματα καὶ ὁ βίος αὐτοῦ εἶδει νὰ σκηματισθῇ αὐτῷ. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὃ φαντάζεται τις διαπεπλασμένον ὑπὸ τοῦ αὐτονοικοῦ σκεπτικισμοῦ, διέκρινε μᾶλλον ἢ ροπή τῆς Θεολογίας τοῦ Βερανζέρου, ὃν τοσοῦτον ἠδέως ἐσκώψε. Πράγματι δὲ ὁ ἐκ τῶν ἔργων σκηματίδας ἰδεῖν περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἀνδρός, βλέπων αὐτὸν οὐδαμῶς ἀνεγνώριζεν αὐτόν· διότι μὲθ' ὅλας τὰς περιπετείας αὐτοῦ ἦν εὐθυμὸς καὶ εἶχε τὸ μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων, εἶχε τὴν ὄψιν μᾶλλον ραβελικὴν.

«Ἐπιθυμεῖτε, ἔλατέ ποτε, νὰ μάθωτε τὸ μυστήριον τῆς εὐθυμίας μου; Λοιπὸν θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ· εἰμὶ ζιὰν εὐθυμὸς, διότι ἐν πρώτοις ὀλίγον διασκεδάσας ἐν τῇ νεότητί μου, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην, ἐτήρησα πᾶσαν τὴν δροσερότητα τῆς φαντασίας, ἔπειτα, ὅπερ καὶ σοβαρώτερον, εἰμὶ εὐθυμὸς, διότι εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἐξετέλεσα ἐν τῷ βίῳ μου ἀγαθὴν πράξιν. Εἰμὶ περὶ τούτου βέβαιος. Δὲν θὰ ἐζητούν δὲ ὡς ἀνταμιοῖν ἢ νὰ ἐπαναρχίσω».

Καὶ ἵδην καταλήγομεν δι' οὗ ἠρξάμεθα, διὰ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ ἐξόχου μύστου τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅστις ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ ἐν λόγοις καὶ διατριβαῖς πολλαῖς ἐπλάξε διὰ τῆς μελιγρύτου αὐτοῦ γλώσσης τὸ ἐγκώμιον αὐτῆς, καὶ ἀνακηρύσσων καὶ αὐτὸς ὑπερτάτην τιμὴν τὸ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διότι μόνοι αὐτοὶ ἠδύναντο νὰ ὦσι δίκαιοι κριταί· αὐτοὶ οἱ μῦσται τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, ὑπερήφανον δὲ τίτλον προὔβαλλε ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ τῆς ὁμοιοῦς τὸν τοῦ καλὸς κάγαθος, οὗ ἑλληνιστὶ προφερομένου, ἐπέφερεν: «Oh! que voila des mots admirables!» Καὶ ἐπὶ τοῦ Ρενὰν δὲ, ὁμολογῆσουσιν ἐκ τοῦτων πάντες, ἢ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ροπή μεγίστη ἐγένετο καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ καλοῦ, ὅπερ τοσοῦτον ἀνεπτυγμένον εἶχε, δι' αὐτῶν ἐτρόφη. Ἦν μέγας ὁ Ρενὰν καὶ ἐθαύμαζε τοὺς μεγάλους, ἀνεγνώριζεν ὅτι ὑπερτέρῳ μεγαλειότης τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οὐδεμία ὑπῆρχε, τῶν πάντων δανείων παρ' ἐκείνων ὄντων. Φαινότατον δὲ τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ κατέδεικνεν, ὁ τοῖς Ἑλλήνοι συγγενὴς κατὰ πνεῦμα διὰ τῆς θεραπείας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τὴν χαρίεσσαν θυγατέρα αὐτοῦ δοῦς Ἑλληνί, τῷ προσφιλῆϊ ἡμῶν κ. Ἰωάννῃ Ψυχάρῃ, ὑψηλῇ τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀνωτέρων Σπουδῶν ἐν Παρισίῳ, οὗτω δὲ συνέδεσεν ἐτι μᾶλλον τοὺς πρὸς τοὺς Ἑλλήνας συγγενικοὺς αὐτοῦ δεσμούς.

Συγγράμματα τοῦ Ρενὰν.—Histoire comparée des langues sémitiques (1847)· Eclaircissements tirés des langues sémitiques sur quelques points de la prononciation Grecque (1849)· De l'étude de la langue grecque au moyen âge (1849, couronné)· Averrhoès et l'averroïsme (1852)· Etudes d'histoire religieuse (1857)· De l'origine du langage (1857)· le livre de Job, traduit de l'hébreu, précédé d'une étude sur l'âge et le caractère du poème (1859)· Nouvelles considérations sur le caractère général des peuples sémitiques et en particulier sur leurs tendances au monothéisme (1859)· Essais de morale et de critique (1859)· Cantique des cantiques, traduit de l'hébreu, avec un étude sur le plan, l'âge et le caractère du poème (1860)· De la part des peuples sémitique dans l'histoire de la civilisation (1862)· la Chaire d'hébreu au Collège de France (1862)· Vie de Jesus (1863) les Apôtres (1866)· Saint Paul (1869)· Trois inscriptions phéniciennes (1864)· Mission de Pénicie (1864)· Nouvelles observations d'épigraphie hébraïque (1867)· Sur les inscriptions hébraïques des synagogues de Kefr-Bereim, en Galilée (1867)· Rapport sur les progrès de la littérature orientale et sur les ouvrages relatifs à l'Orient (1868)· Questions contemporaines (1868)· la Monarchie constitutionnelle en France (1870)· Réforme intellectuelle et morale (1871)· Antichriste (1873)· Dialogues et Fragments philosophiques (1876)· Spinoza (1877)· Les Evangiles (1877)· Callibau suit de la Tempête de Shakespeare (1878)· Melanges d'histoire et de voyages (1878)· L'Eglise chrétienne (1879)· Marc Aurèle (1882)· Souvenirs d'enfance et de jeunesse (1883)· Nouvelles études d'histoire religieuse (1884)· Histoire du peuple d'Israel (1888). Πλὴν δὲ τούτων ἐξηκολούθησεν εἰτα δημοσιεύων μελέτας ἐν τῇ Revue des deux Mondes, ἃς εἶτα καὶ ἰδίᾳ ἐξέδιδεν.

O. A.

-- Κατὰ τὸν προτεχῇ ἀπρίλιον γενήσεται ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Ὁραίων Τεχνῶν ἐν Βρυξέλλαις διεθνὴς ἐκθεσις τοῦ παλαιοῦ καὶ νεωτέρου τοῦ τυποῦ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον.

-- Ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου κ. Παῦλος Girard τὴν ἐτήσιαν αὐτοῦ ἐκθεσὶν τῶν πεπραγμένων τῷ Συλλόγῳ καὶ τῶν διαγωνισμάτων κατήρξατο δὲ ἐνθουσιῶδους ἐγκωμίου τοῦ αἰοδίου τοῦ ἔθνους εὐεργέτου Κωνσταντίνου τοῦ Ζάππα. Ὡς γνωστὸν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἔδρυσεν νέον βραβεῖον ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐκ χιλίων φράγκων ἐφ' ᾧ σκοπῇ καὶ τὸ τοῦ κ. Χρηστάκη Ζωγράφου καὶ ἰδίᾳ πρὸς προαγωγὴν τῶν βυζαντινῶν μελετῶν. Κατὰ τὴν ἐκθεσὶν τοῦ κ. γραμματέως, ἦν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἔχομεν, τὸ βραβεῖον τοῦ Ζάππα ἀπενεμήθη τοῖς κ.κ. Auvray καὶ Tougard ἐπὶ τῇ ὑποβληθείσῃ ὑπ' αὐτῶν Μικρὸν Ἐκατήχησι Θεοδώρου τοῦ Στοδίτου, μοναχοῦ τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἡ κατήχησις αὕτη, ἥτις εἶνε συλλογὴ τῶν πρὸς θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν γραφέντων ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στοδίτου, ἐκδίδεται νῦν ὑπὸ τῶν βραβευσθέντων, διορθωθεῖσα ἐκ χειρογράφων ἀποκειμένων ἐν τῇ Ἑθνικῇ τῶν Γάλλων Βιβλιοθήκῃ.

-- Ὁ Διδάκτωρ Weinek τοῦ μετεωροσκοπεῖου τῆς Πράγας ἔγραψε πρὸς φίλον αὐτοῦ ἐν Λονδίῳ ὅτι ἐπέτυχεν φωτογραφικοῦ δοκιμίου τῆς σελήνης διαμέτρου 3 μέτρων, ἐφ' οὗ διακρίνονται ἱκαναὶ γραμμαὶ ὑποτιθέμεναι ὡς ποταμοί. Τοῦτο οὐδαμῶς δέον νὰ ἐκληφθῇ ὅτι ὁ κ. Weinek φρονεῖ ὅτι ἀνεκάλυψε ποταμούς, ὡς ἔγραψε τὸ «Figaro», καὶ ἐπομένως ὕδωρ ἐπὶ τῆς Σελήνης, ἀτυμσφαίραν κτλ., διότι, καθὰ ἐλέγχθη ἡμῖν, αἱ γραμμαὶ, αἵτινες ἔχουσι σχῆμα ποταμῶν φαίνονται παριστώσαι ξηρὰς κοίτας ποταμῶν, ὡς οἱ διάφοροι κῶνοι ἐσθεςμένα ἡφίσταται. Τὸ ἀπτρονομικὸν περιδικόν, ὅπερ ὁ διάσημος Φλαμαριὼν ἐκδίδωσι δημοσιεύει τὸ δοκίμιον καὶ διασαφῆσαι.

-- Κατὰ τὴν «Dattly Graphic» ἡ ὁσημέραι ἐξάπλωσις τῆς χρήσεως τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος συνετέλεσε εἰς τὴν σημαντικὴν αὐξήσιν τῆς τιμῆς τῆς κάμφορας, ὡς γίνεται χρῆσις ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς πυρίτιδος ταύτης.

-- Λόγος γίνεται περὶ συγκροτήσεως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1894 διεθνούς ἡλεκτρικῆς ἐκθέσεως ἐν Μιλάνῳ.

-- Ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου νέος κανονισμὸς τῆς κεντρικῆς ἐκπαιδεύτ. ἐπιτροπῆς τῶν πατριαρχείων, ὅστις καὶ προσεχῶς ἐκδίδεται.

-- Ἡρξάτο ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ τυπογραφείῳ Ἰγγλέση ἡ ἐκτύπωσις τοῦ β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερανζέρῃ, ἡ τοῦ τοῦ ε' τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἥτις τῇ ἐπιστολῇ τοῦ παρ' ἡμῖν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐκδίδεται, χορηγία δὲ τοῦ κ. Χρηστάκη Ζωγράφου. Δράματα τοῦ β' τόμου· Ἰκέτιδες, Βάκχαι, Μήδεια, Ἴων, Ἰππόλυτος. Περὶ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης θὰ ἐπανέλθωμεν.

-- Πλὴν τοῦ ἄρτι δημοσιευθέντος προγράμματος τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ πρὸς σύνταξιν ἀναγνωστικῶν τοῦ β', γ' καὶ δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς εἰσὶν ἐκδιδόμενα προγράμματα τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν Γραμματικῆς, Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ Στοιχείων Φυσικῆς καὶ Χημείας. Ἐβραβεύθησαν δὲ μέγχι τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ Κλεῖς ἀναγνώσεως, Γεωγραφία, Ἀριθμητικὴ καὶ Ἰερὰ Ἱστορία.

-- Ἡ πρὸς διοργάνωσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Σικάγου ἐπιτροπὴ προσεκάλεσε τοὺς κ. κ. Μασσινὲ καὶ K. Saint-Saëns, γάλλους διαπρεπεῖς μουσουργούς. ὅπως μετὰσχῶσι τῶν τελεσθησομένων κατ' αὐτὴν μουσικῶν ἐορτῶν. Οἱ δύο Γάλλοι συνθέται θὰ διευθύνωσιν ἐν ταῖς συναυλαῖς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων αὐτῶν.

-- Ἐσχάτως ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις ὁ Βίκτωρ Wilder κριτικὸς τοῦ δράματος καὶ τῆς μουσικῆς, μεταφραστὴς δὲ τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ.

-- Τῇ 12 ἰσταμένῳ ἐκηρύχθη ἡ λήξις τοῦ ἐν Μιλάνῳ φιλολογικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ συνεδρίου. Κατὰ ταύτην ὁ κ. Μαρτίνης, ὑπουργὸς